

ВЕСТКІ

Знішчаны помнік “Курган Славы”, які знаходзіўся ў Мёрах на паўвостраве. Насыпаны ён быў у гонар 50-годдзя ўтварэння БССР і 25-годдзя вызвалення раёна ад нямецкіх захопнікаў. Ва ўрачыстых абставінах была закладзена капсула са зваротам ветэранаў, камуністаў, камсамольцаў да нашчадкаў. Адкапаць і зачытаць яго павінны былі ў гонар 100-годдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі. Але змены, якія адбыліся за апошні час пазбавілі помнік увагі. Мясцовыя ўлады ў вузкім коле вырашылі зрабіць на месцы кургана газон. Мясцовыя жыхары абыхава аднесліся да падзеі. Курган быў зруйнаваны, а пасланне нашчадкаў трапіла ў раённы музей. Помнік “Курган Славы” быў занесены ва ўсе энцыклапедыі і даведнікі пра Мёры.

Пасля Новага года ў каторы раз змяніла назву раённая газета. Першы нумар Мёрскай раёнкі выйшаў яшчэ ў 1941 годзе пад назвай “Бальшавіцкая трыбуна”. У гады вайны выходзіла падпольная газета “Кліч партызана”, пазней называлася “Зара камунізма”. Апошняя назва “Сцяг працы” пратрывала з 1962 года амаль 40 год.

З 1 студзеня 2002 года раённая газета выходзіць пад новай назвай – “Міёрскія навіны”.

Старадаўняя Літоўскай Пазоні
не разьбіць, не спяніць,
не стрываць!!!

Максім Багдановіч

Гербы Польшчы, Вялікага княства
Літоўскага і Стэфана Баторыя. XVI ст.

ПАДЦЗВІННЕ. ПАВОДКА 1931 Г.

(Заканчэнне, пачатак на 1 старонцы)

Друйскае гміннае праўленне было заліта вадой да паловы вокнаў і не працавала. Электрастанцыю заліло і таму святла не было. Для хворых даваўся арганізаваць часовы шпіталь. Будынак, у якім размяшчаўся шпіталь, таксама ўначы заліто вадой. Усіх пацыентаў, абсталяванне трэба было перавесці ў іншае месца. У рэшце рэшт, прыпыніліся на школьным будынку. Гэта супярэчыла ўсім гігіенічным нормам, аднак іншага выйсця не было. Падчас перавозкі хворых, якую ажыццяўлялі на плытах мясцовыя пажарныя, адна бабулька два разы звальвалася з плыты. Заледзьве ўдалося яе выцягнуць. Тым не менш, бабулька выздаравела.

Друя падчас паводкі

Вельмі небяспечная сітуацыя ўтварылася ў Лявонпальскай гміне. На карце бачна, што Заходняя Дзвіна на ўсходзе гміны цячэ амаль у мераядыяльным напрамку, потым даволі рэзка паварочвае на захад. У перыяд найбольшага ўздыму вады ўтварыўся дадатковы паток вады на лініі Узмёны – Скакуны, які пагражаў утварыць новае русла ракі і раз’яднаць тэрыторыю гміны на дзве часткі. На шчасце, дарожная служба, якая назірала за мастом у Пуцінаве, своєчасова гэта заўважыла і папярэдзіла аб небяспецы. Каб не дапусціць непажаданай змены русла, было павалена шмат дрэў, якія ўкладалі папярэжжы патока. Дарэчы, значны ўчастак патока пралягаў праз сасновы лес.

Жыхары Друі, пацярпелыя ад паводкі, атрымалі матэрыяльную дапамогу ад камітэта садзейнічання ахвярам неўраджаю. Наступствы неўраджаю былі амаль ліквідаваныя, але сродкі на рахунак камітэта яшчэ паступалі. Акрамя гэтага, камунальная каса адкрыла спецыяльны крэдыт на адбудову знішчаных паводкай дамоў. Скарысталіся наступствамі паводкі і падрыхтавалі новы план забудовы той часткі Друі, якая называлася Вусцем. Да стихійнага бедства Вусце мела густую і хаатычную забудову. Калі б там здарыўся пажар, то пажарнікі не змаглі б там разгарнуцца. Частка тамтэйшых жыхароў, не змаглі б там разгарнуцца. Частка тамтэйшых жыхароў, не змаглі б там разгарнуцца.

уладальнікаў зусім маленькіх участкаў, павінны былі прадаць іх і будавацца зусім у іншых месцах. Паводка прымусіла шукаць сродкі на будаўніцтва ў Друі артэзіянскіх калодзежаў.

Страты, нанесеныя паводкай, асабліва ў Лявонпальскай гміне, былі велізарнейшымі. Вада нанесла на ўрадлівыя дзвінскія ілы цэлыя напластаванні пяску, часам магутнасцю да паловы метра. Некаторыя гаспадаркі па гэтай прычыне былі цалкам знішчаны, некаторыя пацярпелі меней. Аднак тых, каго не закранула стихія, не было.

ВІДЗСКАЯ СПРАВА. 1940 год. Працяг.

У № 3 "Павета" мы друкавалі матэрыял, як у Відзах улады расправіліся з ксяндзам С.Матышчыкам. Гэта расправа выклікала пратэст жыхароў мястэчка. 17 жніўня 1940 года група вернікаў колькасцю ў некалькі соцень чалавек накіравалася да райфінаддзела з патрабаваннем пакінуць святара ў спакой. Нагадаем, што часова ўлады адступілі, але пазней подла арыштавалі ксяндза. Бальшавіцкая ўлада не дапускала інашадумства нідзе і ні ў чым, адломіла і ўдзельнікам акцыі пратэсту. У пачатку кастрычніка па справе "контррэволюцыйнага выступлення" было арыштавана некалькі чалавек, звычайных небагатых мястэчкаўцаў, з якіх улады зрабілі завадатараў-мяцежнікаў. Не мела значэння, што Савецкая ўлада павінна была абараняць, як дэкларавалася, інтарэсы такіх працаўнікоў – бедохаў, што перабіраліся нялёгкай працай.

Абвінавачванне прад'явілі шасці вернікам: Юзафу Навіцкаму, Ігнату Тарасевічу, Ядвізе Рымко, Канстанціну Меденецкаму, Аўгустыну Буткевічу, Уршулі Ліпскай. Аднак судовага разбіральніцтва не было. Была расправа. Пра гэта адназначна сведчаць дакументы справы, якая зберагаецца ў Маладзечанскім архіве (Ф.60, воп.3, спр.83).

Прадстаўляем магчымае пазнаёміцца з некаторымі з іх. Заўважае ўвагу мова прашэнняў, багатая памылкамі. Католікі не ведалі рускай мовы і хадайніцтва для іх складалі мясцовыя стараверы, не вельмі моцныя ў стылістыцы і арфаграфіі. Афіцыйныя дакументы багатыя на канцэлярызмы і памылкі.

* * *

Забінаваўчага заключэння па справе № 90008 ад 24.12.1940 г.

...Новіцкі І.А., Тарасевіч І.К., Рымко Я.К., Меденецкі К.К., Буткевіч А.А., Ліпская У.С. арэставаны 2 октября 1940 г. Відзавым РО НКВД як участнікі антысавецкага выступлення 17 августа 1940 г. в гор.Видзы.

Следствам устаноўлена, што 16 августа 1940 г. за несплату культсбора и подоходного налога ксёндзам Відзскаго приходскаго ксёгёла Матышак С.П. у него было описано движимое имущество и передано в РАЙФО Видзскаго р-на. Новіцкі І.А., Тарасевіч І.К., Рымко Я.К., Меденецкі К.К., Буткевіч А.А., Ліпская У.С. будучи недовольны установленим Советской власти в Западной Белоруссии, повели антисоветскую агитацию и пропаганду, направленную на дискредитацию мероприятий Советской власти, вследствие чего 17 августа 1940 г. в гор.Видзы вышеуказанными лицами было организовано антисоветское выступление.

Поддавшись провокации контрреволюционных элементов, толпа верующих католиков в 200-300 человек двинулась к зданию Видзскаго РАЙФО с требованием возврата вещей ксёндза, произвела антисоветские, контрреволюционные выпады против Советской власти с выкриками "огрбили ксёндза", "возвратите имущество", "бандиты", "грабители".

Наиболее активными участниками антисоветского выступления были: Новіцкі І.А., Тарасевіч І.К., Рымко Я.К., Меденецкі К.К., Буткевіч А.А., Ліпская У.С.

На основе изложенного обвиняются:

1. Новіцкі І.А., 1918 г.р., уроженец г.Двинск Латвийской ССР, белорус, бывший член контрреволюционной стрелечкой организации, из крестьян, холост, грамотный, беспартийный, кустарь, до ареста проживал в гор.Видзы в том что являлся одним из активных участников а/с выступления 17 августа 1940 г. в гор.Видзы, занимался а/с агитацией, был членом к/р организации "Стрельцы" т.е. в преступлении предусмотренном статьями 72 п. "б" и 74 УК БССР.

Будучи допрошен в качестве обвиняемого Новіцкі І.А. виновным себя признал.

2. Тарасевіч І.К. 1901 г.р., уроженец застенка Цегельня Вилейской обл., из крестьян, поляк, беспартийный, женат, малограмотный, печник, до ареста проживавший в г.Видзы в том что, является одним из организаторов и активных участников а/с выступления 17 августа 1940 г. в гор.Видзы, т.е. преступлении предусмотренном ст.72 п. "б" УК БССР.

Будучи допрошен в качестве обвиняемого Тарасевіч І.К. виновным себя признал.

3. Рымко Я.К., 1915 г.р., уроженец д.Подрукина бывшей Видзской волости, поляк, из крестьян, беспартийная, малограмотная, в прошлом председатель контрреволюционной католической организации "Коло молодежи", до ареста проживавшая в г.Видзы в том что являлась одной из активных участников и организаторов а/с выступления 17 августа 1940 г. в г.Видзы, проводила а/с агитацию.

к/р клевету по отношению к Советской власти, являлась председателем к/р организации "Коло молодежи", т.е. в преступлении предусмотренном ст.72 п. "б".

Будучи допрошена в качестве обвиняемой Рымко Я.К. виновной себя признала частично, но изболчена показаниями свидетелей.

4. Меденецкі К.К., 1908 г.р., уроженец г.Видзы, поляк, беспартийный, грамотный, женат, из крестьян, до ареста проживавший в г.Видзы в том, являлся одним из активных участников и а/с выступления 17 августа 1940 г. в г.Видзы, проводил а/с агитацию, выкрикивал а/с лозунги, а также состоял членом к/р католической организации "Коло молодежи", т.е. в преступлении предусмотренном ст.72 п. "б" и 74 УК БССР.

Будучи допрошен в качестве обвиняемого Меденецкі К.К. виновным себя признал частично, но изболчен показаниями свидетелей.

5. Буткевіч А.А., 1894 г.р., уроженец д.Дексна Видзского района, из крестьян, поляк, беспартийный, малограмотный, женат, кустарь, до ареста проживавший в г.Видзы в том что является активным участником а/с выступления 17 августа 1940 г. в г.Видзы, распространял к/р клевету по отношению к Советской власти, занимался а/с агитацией, т.е. в преступлении предусмотренном 72 п. "б".

Будучи допрошен в качестве обвиняемого Буткевіч А.А. виновным себя признал частично, но изболчен показаниями свидетелей.

6. Ліпская У.С. 1898 г.р., уроженка г.Могилев, поляк, из крестьян, неграмотная, беспартийная, домохозяйка, до ареста проживавшая в г.Видзы в том что являлась участницей а/с выступления 17 августа 1940 г. в г.Видзы, занималась а/с агитацией, распространяла к/р слухи по отношению к Советской власти т.е. в преступлении предусмотренном ст.72 п. "б".

Будучи допрошена в качестве обвиняемой Ліпская У.С. виновной себя признала частично, но изболчена показаниями свидетелей.

Настоящее следственное дело ... подлежит рассмотрению на Особом Совещании при НКВД СССР. (Соборная Народа – пазасудовы орган, які іспраўдаўных вырокаў не выносіў-рэд.)

Крыж у памяць ахвяр сталінскіх рэпрэсій каля касцёлу ў Відзах

Товарищу прокурору Вилейской обл. г. Вилейка
от Буткевич Текли Бартоломеевны проживающей
в г. Видзы, ул. Кирова 12 Видзского района
Вилейской области

Прошение.

Я уже подавала прошение тов. начальнику областного НКВД в Вилейке с просьбой о освобождении из заключения моего мужа Августина Адамовича Буткевича и сына Станислава Августиновича Буткевича арестованных органами Видзского НКВД 2.X.1940 неизвестно за что. Муж мой портной, а сын ему в этой работе помогал. Ему уже 60 лет и он больной, у его катар желудка, ему очень трудно переносить заключение, тем более невинно. Сын Станислав имеет 20 лет и все время работам вместе на кусок черного хлеба. Я тоже осталась без средств к жизни так у меня 50 лет и здоровье плохое. Мы жили с того, что муж и сын заработали. В том что он невинны я могу подать свидетели их подписи. Потому что они кроме работы ничем не занимались и в никакой организации не состояли. Теперь обращаюсь к Вам Товарищ Прокурор с просьбой раз'яснить мне это дело. Прошу сообщить о ходе следствия и о том когда будет разбираться их дело в суде. Прошу одновременно разрешения послать мужу и сыну теплую одежду и пищу.

9.XII.1940 года Буткевич Текля Бартоломеевна

Товарищу Михаилу Ивановичу Калинин
в Москве от Рымко Клотильды Климентьевны
проживающей в Видзах, ул. Татарская 84
район Видзы, область Вилейка, БССР.

Прошение.

2 октября 1940 органы Видзской милиции пришли к нам на квартиру и сделав ревизию, во время которой ничего не обнаружили, велели дочери моей Ядвиге Карловне Рымко идти за ними на допрос в НКВД по делу ксендза. Все это случилось в связи с арестом ксендза в нашем местечке. Но моя дочь ни в какие ксендзовские дела не вмешивалась и здесь вероятно произошла ошибка, она просто пала жертвой лжи, оговора и потому прошу освободить ее из заключения. Я старая больная вдова, мне 70 лет, сама работать не могу. У нас 0,6 га земли с которой мы живем. Теперь за отсутствием дочери работа в поле стоит нетронутой, ведь она была единственная моя кормилица, теперь без нее я обречена на голодную смерть. В виду того прошу Вас рассмотреть это дело, допросить свидетелей, которых представлю по требованию и освободить из заключения мою дочь.

Видзы. 10.X.1940

За неграмотную (подпис нечитальны)

Падрыхтаваў К.Шыдлоўскі

Артыкулы

СПАДЧЫНА ВІЛЕНСКАГА МАСТАКА ПЁТРЫ СЕРГІЕВІЧА Ў ПРЫВАТНЫХ ЗБОРАХ У ПОЛЬШЧЫ

Пётра Сергіевіч быў свядомым беларусам і таму яго багаты творчы заробак тэматычна звязаны з беларускай праблематыкай. Ён прадстаўлены партрэтамі беларускіх дзеячаў, карцінамі па магтвах твораў класікаў беларускай літаратуры, беларускімі пейзажамі. Змены ў дзяржаўнай прыналежнасці Вільні не паўплывалі на нацыянальную свядомасць Пётры Сергіевіча — беларусам ён закончыў Віленскі ўніверсітэт, актыўна ўдзельнічаў у беларускім студэнцкім і выдавецкім руху, у час вайны тварыў ужо ў літоўскім Вільнюсе і вырашыў застацца тут і пасля вайны. У параўнанні з іншымі беларусамі, якія засталіся ў Вільнюсе, Пётра Сергіевіч і яго бліжэйшыя сваякі (сёстры) пазбеглі арыштаў і зняволення. Магчыма, ён быў патрэбны для Літоўскага дзяржаўнага інстытута мастацтваў, бо большая частка яго калек у межах рэпатрыяцыі выехала ў Польшчу. У Польшчу выехалі і сем'і самых блізкіх сваякоў мастака: брата Юзафа, сястры Алены, сям'я жонкі Станіслава, а таксама шмат якіх беларускіх дзеячаў, звязаных з Сергіевічам. Мастак падтрымліваў з імі сувязі: пісаў лісты, наведваў. Пасля вайны П.Сергіевіч спачатку працаваў захавальнікам Беларускага музея (1944—1945 гг.), пасля яго расфармавання — выкладчыкам інстытута Мастацтваў (1946—1951 гг.) і скульптарам на камбінаце "Dajle" Мастацкага Фонда Літоўскай ССР (1952—1958 гг.). У 1946 годзе стаў сябрам Саюза мастакоў Літоўскай ССР. У 1960 п атрымаў званне Заслужанага мастака Літоўскай ССР. Увесь пасляваенны перыяд жыў на вул. Антакольскай, дзе размяшчалася і майстэрня. Пасля таго, як памёрла жонка мастака Станіслава, яе сваякі з Польшчы прадалі дом. У 1996 годзе беларусы-віленчукі адкрылі на сцяне дома мемарыяльную дошку (на літоўскай і беларускай мовах) у гонар Пётры Сергіевіча...

Найбольшая частка творчага заробку Пётры Сергіевіча захоўваецца ў Вільні, у Літоўскім Мастацкім музеі, які ўзначальвае сябра мастака Рамуальдас Будрыс. Нягледзячы на тое, што П.Сергіевіча знаходзіцца ў Мастацкім музеі ў Мінску, хаця сам ён даволі высока ацэнены беларускімі крытыкамі і гісторыкамі мастацтва, іншымі мастакімі. У Браслаўскім краязнаўчым музеі знаходзіцца сталая экспазіцыя, прысвечаная мастаку, дзе выстаўлены яго творы і памятныя рэчы.

Некаторыя працы захоўваюцца ва ўстановах культуры Беларусі, напрыклад, у Музеі Янкі Купалы, а таксама ў прыватных зборах Літвы і Беларусі. Для таго, каб мець уяўленне аб спадчыне П.Сергіевіча, трэба было б закаталягізаваць яго працы з указаннем месца захоўвання. Дзіўна, што такія пладавіты творца, якім быў П.Сергіевіч, да таго, маючы заслугі перад трыма народамі — беларускім, польскім, літоўскім, да гэтае пары не ўшанаваны асобным альбомам. Да самага апошняга часу зусім абмянаўся такі бок творчасці мастака, як роспісы і палотны рэлігійнай тэматыкі, якія захаваліся ў касцёлах Беларусі і Літвы.

Сямейныя і сяброўскія сувязі з Польшчай пасля другой сусветнай вайны сціскаліся да таго, што багатая спадчына П.Сергіевіча аказалася ў прыватных зборах нашай краіны. На дадзены момант удалося ўлічыць 105 карцін, якія належаць 18-ці асобам з розных гарадоў Польшчы: Шчэціна, Гданьска, Гдыні, Сопата, Кракава, Лодзі, Варшавы, Торуні, Інавроцлава. Самая вялікая колькасць карцін П.Сергіевіча (98) знаходзіцца ў сямейных зборах яго сястры Гелены Варатынскай, брата Юзафа Сергіевіча і сястры жонкі Яніны Бароўскай

Куток калекцыянера

Марка, прысвечаная П.Сергіевічу. 1994 г.

у Лодзі і Гданьску. У асноўным гэта партрэты членаў сям'і, а таксама беларускія і віленскія пейзажы, якія прадстаўляюць Вільню, яе храмы, родныя мясціны мастака – Стаўрова, возера Нарач і наваколле. Сярод гэтых прац асаблівай увагі заслугоўвае невядомы да гэтае пары аўтапартрэт мастака 1951 года, які належыць пляменніцы Сергіевіча Марыі Варатыньскай з Лодзі. Пазнаёміцца з гэтымі працамі ўдалося дзякуючы галоўным чынам пляменніку мастака Здзіславу Сергіевічу, а потым пляменніцы Марыі Варатыньскай і светлай памяці Ірыне Лазарак, а таксама пляменніцы Станіславы-Аліны Ідзікоўскай. Усе яны з вялікай паварай адносяцца да творчасці Пётры Сергіевіча. У іх зборах апрача прац мастака захаваліся яго здымкі, карэспандэнцыя і фотаздымкі твораў розных перыядаў жыцця. Ва ўласнасці Аліны Ідзікоўскай знаходзіцца альбом публікацый аб Пётры Сергіевічы і яго творчасці, пачынаючы ад міжваеннага часу ажно да 90-х гадоў.

П.Сергіевіч. Партрэт Максіма Танка. 1952.

Складана было дабрацца да спадчыны П.Сергіевіча, якая апынулася па-за межамі сям'і. На дадзены момант удалося знайсці толькі 10 прац мастака, у сямейных зборах асоб калісьці звязаных з ім сяброўскімі польска-беларускімі кантактамі. Яны маюць не толькі мастацкую каштоўнасць, але і з'яўляюцца гістарычнымі крыніцамі.

Пётра Сергіевіч імкнуўся на сваіх партрэтах увасабляць вобразы дзеячаў беларускага нацыянальнага руху і сваіх сяброў. На жаль, невядома, дзе зараз знаходзяцца партрэты Вацлава Іваноўскага, прафесара, бурмістра Мінска падчас акупацыі; Ганны Сухой, студэнткі з Беларускага студэнцкага саюза і інш. У 1970 г. ў біяграфічнай манаграфіі, прысвечанай Сергіевічу, Арсень Ліс напісаў: «...на жаль, як аб названых жаночых партрэтах (вільнянак Пракаповіч, Навіцкай, Багушэвіч, Бялкоўскай, Янкоўскай, Блажэвіч, Махнач, Лук'яновіч – пералік А.Глагоўскай), па той самай прычыне нельга што-небудзь сказаць і аб многіх мужчынскіх партрэтах Сергіевіча перадавазеных гадоў, аб партрэтах Неканды-Трэпкі, Бабенскага, Жындзі, Дамброўскага, Паплаўскага, Лавэйкі, Зарышкага, Гардзевіча і інш. Апынуўшыся ў прыватных калекцыях, на руках заказчыка, яны мелі самы розны лёс. Многія з іх пасля вайны былі вывезены заказчыкамі ці іх сваякамі ў Польшчу...» Сярод згаданых партрэтаў удалося знайсці два: партрэты

Антана Неканды-Трэпкі і Юльяна Паплаўскага, напісаныя ў 1937 годзе.

Першы партрэт знаходзіцца ў Марка Неканды-Трэпкі, унука Антона, са Шчэціна. На партрэце прадстаўлены вядомы ў міжваенны час дзеяч асветы ў Вільні: дэкан факультэта электрычнасці дзяржаўнай сярэдняй школы тэхнікі, настаўнік фізікі і дырэктар Беларускай гімназіі, які ў кастрычніку 1939 года быў арыштаваны НКУС і памёр у Казахстане ў 1942 годзе. Яго жонка, пасля вайны пакідаючы Вільню, забрала з сабой партрэт мужа. Знайшла яго выпадкова, не ведаючы аб яго існаванні, падчас збору біяграфічных матэрыялаў пра А.Неканду-Трэпку. Партрэт Юльяна Паплаўскага знаходзіцца ў Сопале ў яго брата Станіслава, лекара-рэўматолага. Пётра Сергіевіч падтрымліваў цесныя сувязі з сям'ёй Паплаўскіх, вучыўся разам з братамі Станіслава Янам і Адольфам. Мастак часта гасцяваў у доме Паплаўскіх і іх маёнтку Калін пад Вільняй. Адольф і Станіслаў, звязаныя з Арміяй Краёвай, пасля вайны былі арыштаваны і высланы ўглыб Расіі. Іх бацькі выехалі ў Польшчу. Пётра Сергіевіч, які знаходзіўся ў Вільні, прыглядаў за іх маёмасцю і з'яўляўся «кантактнай скрынкай» паміж разлучанымі членамі сям'і Паплаўскіх, паміж Расіяй і Польшчай. Адольф Паплаўскі, які шмат гадоў працаваў у літэі скульптуры ў Гдыні-Арловэ, у сваіх успамінах «12 гадоў катаргі» з удзячнасцю напісаў аб беларускім мастаку.

Аказалася, што асобы, якія маглі ведаць мастака і дапамагчы ў пошуку яго спадчыны, у асноўным ужо не жывуць, а іх сем'і не заўсёды ўдзялілі, кім быў П.Сергіевіч, не прыдавалі асаблівага значэння яго творам. У 1993 годзе збіраў матэрыялы пра Альбіна Стэповіча. Яго пляменнік Вітальд, прафесар Гданьскай палітэхнікі, аднойчы запытаў мяне, ці не ведаю, хто такі П.Сергіевіч. Над яго працоўным сталом вісіць карціна з зімовым пейзажам, на якой ёсць аўтограф аўтара на беларускай мове. Паводле сямейнай традыцыі, гэта быў нейкі бедны мастак, які ў час вайны меў выставу ў Вільні і бацькі, каб падтрымаць яго, купілі карціну.

Шукала карціны Сергіевіча ў сем'ях беларускіх дзеячаў міжваеннага часу, якія апынуліся ў Польшчы. Так удалося знайсці творы мастака ў сем'ях Юзафа Найдзюка (Александровіча) з Інавроцлава, Мар'яна Пецюкевіча з Торуні, Юрыя Туронка з Варшавы, Тэадора Кунішкага з Гданьска, Стэфана Ярмалоўскага з Гданьска. Безумоўна, прац П.Сергіевіча ў Польшчы болей і таму пошук не прышынэцца. Напрыклад, трэба шукаць працы мастака ў біскупскай курыі ў Беластоку, бо Сергіевіч сябраваў з ксяндзам Сапоцкам і хутчэй за ўсё маляваў яго партрэт. Магчыма, некаторыя малюны могуць захоўвацца ў касцёлах Беластоцчыны. Бо, напрыклад, нечакана ўбачылі чатыры карціны Сергіевіча на біблейскія тэмы ў касцёле Ваўкавыска.

Варта згадаць, што ў архіве беларускага тыднёвіка «Ніва» у Беластоку захоўваюцца фотаздымкі некаторых прац мастака, якія публікаваліся ў гэтым выданні і ў «Беларускім календары». Беларускія журналісты з Польшчы (Сакрат Яновіч, Віктар Швед, Юры Туронка) наведвалі Сергіевіча ў Вільні і потым рыхтавалі аб ім публікацыі.

Творы П.Сергіевіча, яго карэспандэнцыя могуць знаходзіцца ў калекцыях віленскіх мастакоў, з якімі ён кантактаваў, артыстаў, якія пасля вайны пераехалі ў Торунь. У 1968 годзе П.Сергіевіч, адзіны з былога СССР, удзельнічаў у выставе творчага аб'яднання «Zachęta» у Варшаве, на якой прадставіў 7 алейных карцін і 7 партрэтаў, выкананых крэйдлай. Большасць прац тады ў мастака набылі. Працу «Селянін» закліла Міністэрства культуры і мастацтва. Іншыя трапілі ў рукі прыватных асоб.

У 2002 годзе выставу прац Пётры Сергіевіча рыхтуе музей скульптуры імя Альфонса Карны ў Беластоку. Магчыма, гэта дапаможа ў далейшых пошуках твораў мастака.

Пакуль жа пошукі далі магчымасць улічыць больш 100 карцін П.Сергіевіча ў Польшчы, укладніць некаторыя невядомыя моманты біяграфіі. Пра некаторыя з іх мастак не мог напісаць у аўтабіяграфіі 1960 года ў варунках савецкага ладу. Напрыклад, аб удзеле ў савецка-польскай вайне 1920 года на польскім баку, аб прычынах уходу з інстытута мастацтваў у 1951 г. (падчас заняткаў са студэнтамі з-пад адзення высунаўся крыжык), аб рэлігійным творчасці.

Алена Глагоўская, выкладчыца кафедры беларускай культуры Беластоцкага ўніверсітэта. г. Гданьск.

Шляхам да вышынь мастацтва

(урывак з рукапісу нарыса віленскага журналіста Янкі Шумовна «Петра Сергіевіч». 1963 г.)

Творчая прадукцыя Пётры Сергіевіча прадстаўляецца даволі эфектна. Рэгістрацыйны сшытак — свайго роду інвентарная кніжка, — у якім мастак праводзіў у хронологічным парадку запісы напісаных ім твораў, — падае цыфру 603. Гэта не малы лік твораў. У кнізе-сшытку прадстаўлены ўсе віды творчасці — партрэты, кампазіцыі, пейзажы. Толькі адных рысунковых партрэтаў выкананых з натуры ў гадах 1928 - 1957 вуглем-карандамом лічыцца 160. Апроч таго, мастак напісаў (на заказ) алейнымі краскамі таксама з натуры — 140 партрэтаў дзяржаўных, грамадскіх і культурных дзеячоў, і прыватных грамадзян. Між іншым, у Літоўскай Акадэміі навук знаходзіліся партрэты Леніна і Сталіна, выкананыя мастаком у 1940 г. Яны, нажаль, знішчаны ў вайну. У дзяржаўным мастацкім музэі ў Мінску знаходзіцца партрэт Федзі, брата мастака, напісаны ў 1945 г. Партрэт Янкі Купалы з жонкай напісаны ў 1955 г. знаходзіцца ў прыватных зборах нябожчыцы Кудаліхі — пезабуйнай Уладыслава Францаўны Луцэвіч.

Багата прадстаўлена ў спісе кампазіцыя. Маём тут напісаных масленымі краскамі 96 палотнаў розных памерав. Пісаны яны пераважна ў паваенным часе. Некаторыя з іх закуплены рознымі музэямі і дзяржаўнымі ўстановамі. Літаратурны музэй Янкі Купалы ў Мінску закупіў альбо атрымаў у падарунку ад аўтара 7 карцін: «А хто там ідзе?» (у двух варыянтах), «Званар», «А ты сірацінка, жыў!» «Янка Купала ў карчме на Даўгінаўскім гасцінцы чытае творы сялян», карціны-ілюстрацыі да твораў Купалы: «Гусляр» — ілюстрацыя да паэмы «Курган», дзве ілюстрацыі да паэмы «Яна і я». Драматычны тэатр ім. Янкі Купалы ў Мінску закупіў адну карціну: «Званар», Гродзенскі краязнаўчы музэй — адну: «Кастусь Каліноўскі сярод паўстанцаў 1963 г.» (другі экзэмпляр), першы экзэмпляр знаходзіцца ў Вільні. У Віленскім дзяржаўным мастацкім музэі знаходзяцца карціны: «Кастусь Каліноўскі сярод паўстанцаў 1863 г.», «Партызаны ў кузні», «Рыбакі» (на возеры Богінь), «Ачыстка поля ад валуноў», у віленскім рэвалюцыйным музэі — «Дэманстрацыя безработных у Каўнасе ў 1925 г.», у Міністэрстве земляробства Літ.ССР — адна: «Мэльёрацыя».

Апроч аснаўных жанраў творчасці мастака-партрэта, гістарычнай і бытавой кампазіцыі, у якіх выдатна праявіўся талент мастака, мастак напісаў з натуры 96 пейзажаў. З іх таксама некаторыя закуплены дзяржаўнымі ўстановамі і прыватнымі асобамі. Алейны пейзаж «Папарамы г.Вільнюс», напісаны ў 1951 г. закуплены ўрадавым прадстаўніцтвам Літ.ССР у Маскве. У пейзажным майстэрстве мастак паказаўся таксама выдатна. Апроч таго мастак напісаў з натуры 18 нацюрмортаў.

Разглядаючы ў агульным абрысе тэматыку творчасці таленавітага мастака, трэба звярнуць увагу на аснаўны мамент, на аснаўную рысу яе — на ейную лучнасць з духовай і сацыяльнай прыродай мастака, з ягонай псыхікай. Сам мастак па прыродзе пачуццёвы. Ён шчыра, непасрэдна, уражліва ўспрымае аб'екты ў свят, — навакольную прыроду, людзей. А гэтыя фактары аб'ектаўнага свету — прырода і людзі — сваім чародам, як у люстры адбіваюцца ў ягонай свядомасці, у ягонай душы і сэрцы, больш таго, — яны вызначаюць ягоную свядомасць, і творча перароблены — знаходзяць мастацкае ўвасабленне... На асобе намага мастака найлепш і найдакладней правяраецца аснаўны марксісцка-філасофскі тэзіс: быт акрэслівае свядомасць.

Мы ўжо прадставілі пабежна жыццё і вучобу мастака. Вясковы хлопца, сын батрачкі, Сергіевіч сваю цару «залатога» дзяцінства і юнацтва правёў на вёсцы, у асяроддзі беларускага працоўнага сялянскага люду, у абставінах беднасці і галечы. Ён ад дзяцінства кроўна звязаўся з гэтым людам, жыў і жыў ягонымі матэрыяльнымі і духоўнымі інтарэсамі і запатрабаваннямі. Родная вёска Стаўрова,

П.Сербіевіч. Аўтапартрэт.

за акварэльных хварбы, каб нарысаваць ці намалюваць партрэты блізкіх ягонаму сэрцу людзей — беларускіх сялян, рамеснікаў. Рысун-малюе беспасрэдна з натуры з вялікім упорствам і энтузіязмам і ягоная мастацкая прадукцыя выходзе шчырая, натуральная, выразная, экспрэсійная.

Узброіўшыся тэорэтычнымі ведамі і набытай падчас практычных заняткаў у прафэсарскіх майстроўных тэхнікай, мастак стварае выдатную галерэю беларускіх сялянскіх тыпаў. Ягоныя тыпажныя рысункі сялян і рамеснікаў, а таксама рысункі і пейзажныя замалёўкі — гэта ж першая мастацкая прадукцыя, у якой мастак удала ўвасобіў сялянскую працоўную Беларусь і якая сталася аснаўным матэрыялам, скарыстаным ім у далейшай творчасці, у кампазіцыях.

Ад рысунку мастак паступова пераходзе да партрэта і да больш складанага жанру — кампазіцыі. Натуршчыкамі ў партрэце пераважна тыя ж беларускія сяляне, рамеснікі і выхадцы з вёскі — прадстаўнікі беларускай працоўнай інтэлігенцыі. Наважна, хто як быў адзеўшыся, — ці ў зрабініцу, ці ў паркаль, у кажух ці сукно, дамагканае ўбранства, ці фабрычна-заводскае... здаровыя ці калекі, стройныя ад прыроды, ці пакрыўджаныя ёю, — мастак, дэмократ-гуманіст усіх іх любіў, ува ўсіх іх бачыў душэўнае характэрна. Калі л раз звярнуў увагу мастака, аглядаючы партрэты-рысункі алавіком, што сярод іх ёсць многа людзей фізічна ўродлівых, як карыкатурнага і паталагічнага выгляду, што паказ іх для публічнага агляду стварае ўражанне ня зусім дадатнае пры ацэнцы Беларусаў, як антрапалагічнага тыпу, то ён на гэта адказаў: бачыш, браток, яны для мяне вельмі цікавыя з мастацкага пункту гледжання, знаёмыты Рэмбрант старанна ж такі тыпы выпукаваў і быў задаволены, калі такія знаходзіў. Вось як!..

*Друкуецца з захаваннем аўтарскага правапісу і арфаграфіі.

*Машынапісны варыянт рукапісу зберагаецца ў фондах Браслаўскага музейнага аб'яднання

з поэтычна-красачным навакольным, з добрымі, простымі людзьмі, — вось тыя прыродныя этнічныя і этнографічныя элементы, якія ўкараніліся ў душы мастака, у ягонай свядомасці, жылі яе і знаходзілі тэматычны і мастацкі выраз у ягонай творчасці. Сялянская псыхіка мастака, ягоны духоўны пуграны свет гарманійна адпавядае духоўнаму вобліку працоўнага народу, з якога мастак выводзіцца.

Адчуўшы ў сябе прыродны здольнасці да мастацтва, Сербіевіч хапаецца за алавік,

Славутыя землякі

Прафесар матэматыкі з Дзісны

Знаходзячы раз-пораз імёны славутих людзей, паходзячых з нашых мясцін, яшчэ раз пераконваемся, што не такі ж і правінцыйны наш край. Ды толькі бада наша, што не ведаем і не цнім тое што маем, а тое, што ведаем, – не ўшаноўваем. Адно з такіх малавядомых імён – прафесар матэматыкі Раман Табэрскі.

Нарадзіўся ён у 1927 годзе ў в. Чурылава. Бацька быў сяржантам-пагранічнікам. Дзяцінства Рамана прайшло ў Дзісне. Тут ён скончыў пачатковую школу, наступіў вучыцца ў Дзісенскую гімназію, але пачалася вайна, якая перакрэсіла шчаслівае дзяцінства. Ягоны бацька, каб пазбегнуць палону, са сваім атрадам накіраваўся ў Латвію, дзе ў 1940 г. быў арыштаваны органамі НКВС і вывезены ў Расію. У 1942 годзе ён уступіў у армію Андэрсана, ваяваў з фаністамі ў Афрыцы і Італіі. Яго жонка разам з дзецьмі была таксама вывезена ў 1940 годзе ў Казахстан. Нягледзячы на галечу, голад, цяжкую працу, Раман працягвае вучобу ў сярэдняй школе (польскай) г. Сяміпалацінска, дзе атрымлівае ў 1946 годзе атэстат сталасці. У гэтым жа годзе іх сям'я вывозіцца ў Польшчу. Пасяляюцца ў горадзе Познань, з Англіі да іх вяртаецца бацька. Восенню Раман паступае на матэматычны факультэт Познаньскага ўніверсітэта, які ў 1951 годзе паспяхова заканчвае, атрымлівае тытул магістра філасофіі ў сферы матэматыкі. Навуковай дзейнасцю пачынае займацца яшчэ з 1949 года пад кіраўніцтвам прафесараў Уладзіслава Орліча і Анджэя Алексіевіча. У 1959 годзе абараняе доктарскую дысертацыю. У 1984 годзе атрымлівае тытул прафесара. Уся яго навуковая дзейнасць звязана з універсітэтам імя А. Міцкевіча ў Познані.

Быў кіраўніком аддзела ў інстытуце матэматыкі і інфарматыкі ўніверсітэта, членам Сената ўніверсітэта, кіраўніком цэнтра па падрыхтоўцы дактарантаў матэматыкі. Раман Станіслававіч актыўна супрацоўнічаў з рэдакцыяй матэматычнага часопіса «Функцыі Апроксімацыі», уваходзіў у яго рэдакцыйны камітэт. Падчас сваёй навуковай дзейнасці напісаў звыш ста навуковых прац у сферы вышэйшай матэматыкі, матэматычнага аналізу, асаблівасцей шэрагаў Фур'ера, апраксімацыі функцый змены многазначнасцей. Пад яго кіраўніцтвам было падрыхтавана 350 магістарскіх прац, дзевяць доктарскіх дысертацый. У сваёй навуковай дзейнасці ён працягваў традыцыі матэматычнай школы Віленскага ўніверсітэта, садзейнічаў росквіту польскай матэматычнай школы.

За навуковую і выкладчыцкую дзейнасць неаднаразова ўзнагароджаны Залатым крыжам заслугі, Кавалерскім крыжам, афіцэрскім крыжам Адраджэння Польшчы, медалямі Камісіі Народнай Адукацыі, Танаровым медалём горада Познані.

Раман Табэрскі быў патрыётам і таго края, дзе ён нарадзіўся і ўзгадаваўся, прымаў удзел у дзейнасці таварыства выпускнікоў Дзісенскай гімназіі імя кс. Г. Пірамовіча. 8 жніўня смерць абарвала яго дзейнасць. Пахаваны на могілках Юнікоўскага на Алеі заслужаных, дзе хаваюць самых выдатных людзей г. Познані.

*Вітаўт Енмалёнак, настаўнік СШ № 3 г. Мёры,
кіраўнік гуртка «Арганаўты мінулага»*

Чытата нумару

Грымаса расійскага імперскага шавінізму

...неблагоприятные обстоятельства в соединении с неплодородием почвы и сырым климатом сделали белоруссов самым забытым, малорослым и болезненным племенем русского народа. Белоруссы тупы, простоваты и суеверны. Белорусское наречие неблагозвучно с заметным влиянием польского языка. Лучшими качествами белоруса является любовь к родной стороне и преданность православной вере, которой он не изменил, несмотря на все старания поляков.

...литовское племя из всех европейских племен самое близкое к славянскому. Прежние язычники, литовцы, под влиянием поляков, приняли католичество, много обычаев и самый язык. Мирные и трусливые литовцы сохранили только свою одежду и некоторые обычаи.

П.Белюха. Учебник географии Российской империи. М. 1895, с.79-80.

Ліст Максіма Танка

Адным з сяброў Пётры Сергіевіча быў выдатны беларускі паэт Максім Танк. У экспазіцыі Браслаўскага музея экспануення фотакопія партрэта М.Танка працы П.Сергіевіча з архіва мастака, а таксама рукапіс верша паэта «Перад партрэтамі Пётры Сергіевіча», спецыяльна дасланы М.Танкам у Браслаў. Музей зберагае некалькі лістоў М.Танка ў Браслаў. Прапануем увазе чытача адзін з іх.

Мінск, 17/XII, 90 г.

...Я Вам вельмі ўдзячны за нумары «Браслаўскай звязды», у якіх знайшоў шмат цікавых звестак пра П.Сергіевіча. Я.Драздовіча, І.Сікора. Апошнія гады свайго жыцця П.Сергіевіч са сваёй жонкай часта праводзілі на Нарачы, дзе ён любіў працаваць, адпачываць, хадзіць у грыбы. Адночы – відаць, прыездам – заглянуў на мой «хутар» і Іван Паўлавіч, які раіў мне і майму суседу – М.Лынькову, як лепш даглядаць толькі што пасаджаныя намі яблыні. Потым я прыгадаў у сваім вершы пра гэту незабыўную нашу сустрэчу:

«Вы яшчэ не прышчыпілі свае яблыні?»
Як шкада, што Сікора – стары садавод
Аб якім у нас казкі легенды складалі,
На змярканні адночы згубіў акуляр
І забрыў не дамоў, але ў рай,
Або мо на другую планету,
І цяпер нельга з ім парайца.

А ён, помню, хацеў падарыць чаранкі,
Прышчыпіўшы якіх, мы мелі б у садзе
яблык,
Налітыя песнямі, звонам пчаліным,
Чырванню ўсходаў і захадаў сонца,
Пахам неба, ўспамінамі.

Можа, пры дапамозе касмічных ракет
Пам яшчэ з ім удасца звязацца.
Таму абыймаючы гатункамі чаранкоў
Мы не спяшаемся прышчыпляваць яблыні.
(1957 г.)

У адным са сваіх лістоў П.Сергіевіч піша пра вечар у яго майстэрні, на якім я чытаў свае вершы. Помню, пасля гэтага вечара ён напісаў некалькі цікавых партрэтаў, у тым ліку і выдатны партрэт «Настаўніцы» – маёй будучай жонкі – Любоў Андрэеўны, які пасля выстаўкі ў Мінску нам падарыў.

Я часта думаю, колькі ўжо мінула гадоў з тых нашых сустрэч! Зараз наракаю сябе, што нічога пра гэта не запісаў, бо, як кажуць кітайцы: нават самае горшае чарніла лепш за самую лепшую памяць.

З сардэчнымі прывітаннямі і новагоднімі віншаваннямі

Максім Танк

Гартаючы старыя газеты

г.Видзы. Новоалександровский уезд, 15 января 9 неизвестных, замаскированных и вооруженных револьвером, явились в имение Леонполь, принадлежащий В.Ю.Зандер. Ворвавшись в контору имения они крикнули служащим: "Руки вверх!". Испуганные служащие не оказали ни малейшего сопротивления. Экспроприаторы перевязали их и начали хозяйничать. Перевернув вверх дном всю контору, они забрали, как говорят, наличных денег до 800 руб. и скрылись. В тот же день в другом имении "Видзский двор" ограблен служащий на 500 рублей. Помещицы В.Ю.Зандер во время ограбления не было в имении. Она в это время находилась в г.Видзах.

Северо-Западный телеграф.
1909. 25 января.

г.Видзы. Крестьянин Иларион Горбунов, проезжая по улице, наехал на старую еврейку Эйгенгейлер 65 лет и расшиб ее. Эйгенгейлер упала на мостовую и, не приходя в сознание, умерла спустя несколько минут.

Северо-Западный телеграф.
1914. 17 июня.

г.Видзы. 23 августа в 3 часа ночи здесь произошел пожар, уничтоживший почтово-телеграфную контору, помещенную в доме Т.Строковского, рядом стоящие флигель, сарай и погреб, принадлежавшие Строковскому и сараи А.Оболевича, П.Кузнецова. Пожар начался в помещении занимаемом почтово-телеграфным чиновником и почтальоном. Причины не выяснены. Казенные деньги и почтовые марки спасены. Дома Т.Строковского были застрахованы в 1000 руб.

Северо-Западный телеграф.
1907. 8 сентября.

Легенды і паданні роднага краю

Паданне пра цыганёнка

Аднойчы, вельмі даўно, у вёсцы Запрудзе, жыў цыганёнак. Яму было гадоў дзесяць. Быў ён сіратой. Каб не памерці з голаду наняўся ён пастушком у адну сям'ю. Аднойчы, калі ён пасвіў кароў і авечак, то убачыў камень. Чамусьці спатрэбілася цыганёнку адкуліць той

камень. Калі ён гэта зрабіў, то убачыў пад камянем бутэлекку з крыжыкам у якой былі залатыя манеты. Пастушок усе грошы забраў сабе. Пасля гэтага з ім пачалося тварышча невядомае. Кожную ноч да яго пачаў прыходзіць чорт. Прыдзе і вядзе яго за сабой. Цягнулася гэта вельмі доўга. Урэшце рэшт цыганёнак стаіўся. Пайшоў ён у касцёл і

там наведаў пра ўсё ксяндзу. Святар параіў вярнуць бутэлекку з грашыма на месца, дзе ўзяў. Цыганёнак так і зрабіў. З таго часу больш ніхто не турбаваў яго напачах і дажыў ён спакойна ды глыбокай старасці.

Легенду расказала Васьковіч Вольга Іванаўна, жыхарка в.Ахрэмаўцы.
Легенду запісаў вучань 2 «А» класа
СШ №3 г.Браслава Васьковіч Рома

« ПАВЕТ » DISTRICTUS

ВЫДАНИЕ КРАЯЗНАЎЦАЎ БРАСЛАЎШЧЫНЫ

Наклад 299 асобнікаў.

Распаўсюджваецца бясплатна.

Выдаецца з ліпеня 2001 г.

Адказы за выпуск: Кастусь Шыдлоўскі
г.Браслаў, вул.Кастрычніка 11-10, тэл./ факс 21-4-28
E-mail: bkt@bsmus.lingvo.vitebsk.by

Над нумарам
працавалі:

Кастусь Шыдлоўскі
Аляксандр Панцеляйка
Валеры Буко
Людміла Пупіна

Выдадзена на абсталяванні ГА
«Усяслаў Чарадзей» (Новаполацк)
пры падтрымцы Віцебскага
адзялення ГА «Фонд імя Льва Сапегі»